

SOCIAL- OCH HÄLSOVÅRDSUTSKOTTETS UTLÅTANDE 20/2013 rd

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av lagen om statsandel för kommunal basservice

Till förvaltningsutskottet

INLEDNING

Remiss

Riksdagen remitterade den 24 september 2013 regeringens proposition med förslag till lag om ändring av lagen om statsandel för kommunal basservice (RP 113/2013 rd) till förvaltningsutskottet för beredning och bestämde samtidigt att social- och hälsovårdsutskottet ska lämna utlåtande till förvaltningsutskottet.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- konsultativ tjänsteman Arto Salmela, finansministeriet
- biträdande avdelningschef Olli Kerola, social- och hälsovårdsministeriet
- utvecklingschef Jouko Heikkilä, Finlands Kommunförbund.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Motivering

Regeringen föreslår att statsandelsprocenten för kommunal basservice sänks till 29,57. Kommunernas statsandelar minskar bl.a. för att kommunerna får ersättning för kostnaderna för hälso- och sjukvård för sådana medborgare i EU- och EES-länder som saknar hemkommun och för att sjukvårds- och läkarhelikopterverksamheten finansieras med statliga medel. Som ökning har beaktats bl.a. statsandelen på 54,3 procent för genomförandet av äldreomsorgslagen (27 miljoner euro) och tillskottet till statsandelar för elev- och studerandevård (13 miljoner euro per år). De ändringar i kommunernas skatteintäkter som beror på den centraliserade arbetsmarknadsuppgörelsen kommer enligt uppgift att beaktas i en kompletterande proposition.

I ändringen har hänsyn tagits till att kommunernas statsandelar dragits ned med 362 miljoner euro i rambeslutet. Utskottet konstaterar att i och med att det skärs i statsandelarna får de kommunala besluten om hur statsandelarna ska fördelas allt större betydelse. När kommunernas medfinansieringsandel ökar får det absolut inte leda till att den förebyggande vården och omsorgen försämras, trots att inbesparingarna kommer med fördröjning.

Utskottet ser med oro på hur snabbt kostnaderna för vård och omsorg stiger och befarar att kommunerna inte klarar av sina lagfästa uppgifter. I försöket att skapa större hållbarhet i de offentliga finanserna har regeringen valt taktiken att dra ner på kommunernas lagfästa uppgifter och förpliktelser för att få ned kommunernas omkostnader med en miljard euro. Utskottet hänvisar till sitt utlåtande om budgetpropositio-

nen (ShUU 17/2013 rd) där det understryker att man i bedömningen av vilka uppgifter och förpliktelser som hör till de sociala myndigheterna och hälso- och sjukvårdsmyndigheterna inte bara får ta hänsyn till kostnadseffekterna utan också väga in hur människors hälsa och välfärd påverkas och i vilken mån de sociala grundläggande rättigheterna tillgodoses.

Utskottet upprepar sin ståndpunkt att det är av vital betydelse för kommunekonomin att man ser över servicestrukturen inom social- och hälso-

vården och satsar på preventiva tjänster. För att kommun- och servicestrukturreformen ska slå igenom måste statsandelssystemet bli tydligare och bättre stötta reformen.

Ställningstagande

Social- och hälsovårdsutskottet föreslår

att förvaltningsutskottet beaktar det som sägs ovan.

Helsingfors den 14 november 2013

I den avgörande behandlingen deltog

ordf. Juha Rehula /cent
vordf. Anneli Kiljunen /sd
medl. Outi Alanko-Kahiluoto /gröna
Johanna Jurva /saf
Laila Koskela /saf
Merja Kuusisto /sd
Sanna Lauslahti /saml

Merja Mäkisalo-Ropponen /sd
Hanna Mäntylä /saf
Hanna Tainio /sd
Lenita Toivakka /saml
Anu Urpalainen /saml
Anu Vehviläinen /cent
Erkki Virtanen /vänst.

Sekreterare var

utskottsråd Harri Sintonen.

AVVIKANDE MENING 1

Motivering

Vi sannfinländare är mycket bekymrade över nedskärningarna i kommunernas statsandelar. När nedskärningarna väl är gjorda kommer kommunerna inte att kunna erbjuda någon basservice. Just nu råder det obalans mellan kommunernas uppgifter och tillgängliga finansiella medel. Staten har år efter år pådyvlat kommunerna nya uppgifter och nya krav utan att avsätta nödvändiga medel. Nu har också regeringen vaknat upp och insett att den befinner sig vid vägs ände. Den står i beråd att i enlighet med det strukturdokument som antogs i samband med budgetmanglingen börja gallra bland kommunernas uppgifter. Kommunerna måste självfallet få jämvikt i sin ekonomi och sina uppgifter, och byråkratin måste garanterat bantas. Men vi sannfinländare accepterar ingen sovring som leder till större ojämlikhet.

Kommunernas medfinansiering i basservicen ser ut att öka med ca en miljard euro. Regeringen har föreslagit att kommunernas uppgifter ska bantas ner, men de facto kommer såväl uppgifter som behövliga pengar att öka. Ta exempelvis den angelägna lagen om elev- och studerandevård: de extrakostnader den drar med sig är inte i linje med den statsandel som avsatts för att genomföra lagen. Detsamma gäller för äldreomsorgslagen och utvecklandet av barnskyddet. Många viktiga projekt och förbättringar är hotade när kommunerna helt enkelt inte har råd med dem. En skugga över kommunekonomin och basservicens framtid kastar också den oklara och ohållbara situationen när det gäller strukturreformen inom social- och hälsovården. Det brister i bedömningarna av vilka effekter och kostnader den kommer att leda till och stor ovisshet råder om genomförande och tidsplan.

Kommunernas statsandelar för basservice minskas med mer än tre miljoner euro. Den summan överförs till Utbildningsstyrelsens omkostnader för systemet för antagning av studerande.

Vi sannfinländare anser att det inte är kommunerna som i första hand ska ha hand om systemet, ett system som kommunerna dessutom knappast har någon nytta av. På det hela taget är det viktigt att statsandelarnas användningsändamål är tydligt och förutsebart.

Vi vill påminna om att den offentliga servicen just nu bidrar mer till ojämlikhet än till och med inkomstskillnaderna, som fortsatt ökar sedan 1990-talet. Tillgången till offentliga tjänster är ett av de viktigaste måtten på social jämlikhet. Den finländska hälso- och sjukvården har enligt en OECD-undersökning på senare år gått mot större ojämlikhet. Hälsoskillnaderna mellan rika och fattiga i Finland hör redan nu till de största i västvärlden. De planerade nedskärningarna kommer att ytterligare förvärra läget.

De nedskurna statsandelarna till kommunerna i kombination med kostnadstrycket från en åldrande befolkning och allt fler uppgifter sätter press på kommunerna att höja skattesatsen och skära i servicen. De som har det största behovet av kommunala tjänster är mindre bemedlade människor, barn, unga och äldre. Regeringen försvårar medvetet för dem genom sina beslut, eftersom den vet att det ekonomiska trycket på kommunerna har gjort slut på alla alternativ. Det tvingar kommunerna att gå samman. Tvångssammanslagningar och överdriven centralisering gör det allt svårare för kommuninvånarna att få tillgång till social- och hälsovård. Vi sannfinländare kan verkligen inte gå med på en sådan försämring av tjänsterna. Vi är beredda att stödja kommunerna med 300 miljoner euro mer än regeringen föreslår i statsandelar.

Avvikande mening

Vi föreslår

att förvaltningsutskottet beaktar det som sägs ovan.

Helsingfors den 14 november 2013

Hanna Mäntylä /saf
Laila Koskela /saf
Johanna Jurva /saf

AVVIKANDE MENING 2

Motivering

Det ursprungliga syftet med statsandelssystemet var att hjälpa kommunerna att klara av sina lagfästa uppgifter. Under årtiondenas lopp har en ur grundlagen härledd princip om finansieringsansvar utkristalliserat sig. Den innebär att staten förväntas bära ansvaret för finansieringen av de tjänster som kommunerna satts att organisera.

Under den pågående valperioden har man börjat tumma på statsandelssystemets bärande principer. Regeringens sparbeslut gällande finansieringen av den kommunala servicen 2012—2017 är för närvarande uppe i 6,6 miljarder euro. Nästa år fullföljs sparbesluten som regeringen tog under budgetmanglingen 2012 resp. 2013 och som skär i den kommunala servicen med 362 miljoner euro. Jämfört med 2011 handlar det nästa år om nedskärningar på 1 118 miljoner euro. Det ökar kommunernas medfinansieringsandel med 4,54 procentenheter från läget i början av valperioden. Frysningen av indexhöjningen av undervisnings- och kulturministeriets statsandelar är en annan bidragande faktor till att kommunernas egenandel för basservicen stiger.

Regeringen har valt momentet för statsandelar för basservice till primärt objekt för sin nedskärningspolitik. Till dags dato har inte mindre än hälften av regeringens sparbeslut drabbat kommunernas statsandelar, alltså pengar för lagfäst kommunal service. Regeringen har i vissa andra fall återtagit sina sparbeslut men för kommunerna ser verkligheten krassare ut. Det har till och med glunkats om nya nedskärningslistor i vår. Är man en kommun med organiseringsansvar eller en kommunbo i behov av offentlig service kan man inte tala om ansvar utan om ansvarslöshet.

Ett tecken på att regeringen är totalt renons på krismedvetenhet är att den gjort historiskt sett enorma ingrepp i statsandelarna men ändå årligen påfört kommunerna nya eller utvidgade uppgifter. Statsandelsprocenten för nya uppgifter, genomförandet av äldreomsorgslagen undanta-

get, är 2014 inte den som utlovats i regeringsprogrammet, dvs. minst hälften av de kalkylerade kostnaderna.

Regeringen har i sina sparbeslut gällande pengar till den kommunala servicen inte tagit någon som helt notis om utsikterna för de närmaste åren inom social- och hälsovården eller om den avmattade skatteinkomstökningen till följd av ett sämre sysselsättningsläge. Den enorma statsandelsreduceringen tvingar kommunerna att spara. Sparåtgärderna drabbade under den senaste recessionen uttryckligen de preventiva socialvårdstjänsterna. Det här tar sig fortfarande uttryck i att människor mår dåligt.

Som kompensation för de alltför stora neddragningarna har regeringen erbjudit kommunerna all världens luddiga kommun- och social- och hälsovårdsreformer och en gallring i kommunernas förpliktelser till ett värde av en miljard euro. Om de just nu kaotiska reformerna mot all förmodan utfaller väl, kan vi se effekterna först långt senare, tidigast i slutet av detta årtionde. Men kommunernas hårt trängda läge är redan nu ett faktum.

Inom loppet av några år kommer läget att vara ohållbart. Enligt basserviceprogrammet för 2014—2017, framtaget av staten och kommunerna i samråd, kommer utgifterna för den social- och hälsovård som kommunerna ansvarar för att öka med 1 054 miljoner euro enbart till följd av förändringar i åldersstrukturen och befolkningens mängden. Under samma period fräntar regeringen kommunerna statsandelar till ett belopp av 1 982 miljoner euro.

Miljardnedskärningarna i statsandelarna sätter ökande press på varenda kommun att höja kommunalskatten kraftigt, ta mera lån och dra ner på serviceutbudet. Basservicens finansieringsbas håller på att vittra samman. I sista hand är det de som behöver kommunala tjänster som får ta smällen. Det ser inte bättre ut än att det är nästa regering som får röja upp i ruinerna.

Regeringen är i färd med att ointetigöra kommunernas ekonomiska möjligheter att förse människor med viktig basservice. När dessutom ekonomin överlag försämras är det städer och kommuner, oavsett storlek eller geografiskt läge, som sitter i knipa.

Sättet att producera och finansiera tjänster kräver absolut en omstrukturering. Den ekonomiska misären sätter extra press på att åstadkomma reformer. Regeringens kortsiktiga kommunpolitik i kombination med oförmågan att fatta beslut om en omstrukturering av social- och hälsovården gör att basservicen försämras i allt snabbare takt. Kommunerna står rådvilla och det nödvändiga utvecklingsarbetet inom många om-

råden står helt still. Experters varningar har klingat och klingar fortfarande för döva öron trots att man med den hemkommun-landskapsmodell som Centern föreslagit snabbt kunde få skutan vänd på rätt kurs igen.

Vi anser att förvaltningsutskottet ska förslå i sitt betänkande att de förslagna försämringarna i kommunernas statsandelar förkastas.

Avvikande mening

Vi föreslår

att förvaltningsutskottet beaktar det som sägs ovan.

Helsingfors den 14 november 2013

Juha Rehula /cent
Anu Vehviläinen /cent